

Осадча О.А.

доцент кафедри монументально-декоративного мистецтва,
Київський державний інститут
декоративно-прикладного мистецтва
і дизайну імені М. Бойчука

СЕМАНТИКА ОРНАМЕНТАЛЬНИХ МОТИВІВ У ДЕКОРУВАННІ УКРАЇНСЬКИХ ХАТНІХ ІКОН

Анотація. У статті досліджуються семантичні особливості у декоруванні хатніх ікон різних регіонів України. За семантичними особливостями хатню ікону автором умовно поділено на три групи. До першої групи належать ікони Київського і Чернігівського Полісся, Подніпров'я, Слобожанщини, написані переважно на дошках. До другої групи належать хатні ікони Поділля, написані переважно на полотні видовженого формату. Третя група хатніх ікон – ікони Західної України.

Ключові слова: хатня ікона, народні традиції, декоративність, рослинні орнаменти, стилізація, семантика.

Аннотация. Осадчая Е.А. Семантика орнаментальных мотивов в декорировании украинских домашних икон. В статье исследуется семантика орнаментальных мотивов в декорировании домашних икон разных регионов Украины. По семантическим особенностям домашнюю икону автор условно разделил на три группы. К первой группе относятся иконы Киевского и Черниговского Полесья, Поднепровья и Слобожанщины, написанные в основном на досках. Ко второй группе относятся домашние иконы Подолья, написанные в основном на холсте вытянутого формата. Третья группа домашних икон – иконы Западной Украины.

Ключевые слова: домашняя икона, народные традиции, декоративность, растительные орнаменты, стиллизация, семантика.

Summary: O.A. Osadcha. *Semantics ornamental motifs in decoration of Ukrainian home icons.* In the article investigated are semantic features in the home icon decoration of various regions of Ukraine. For convenience, the author divided home icons into three groups according to their semantic features. Icons of Kyiv and Chernihiv Polissia, Dnieper Ukraine, and Sloboda Ukraine belong to the first group; the icons were painted predominantly on boards. The second group includes home icons of Podillia, which were painted chiefly on oblong crashes. The third group encompasses home icons of Western Ukraine.

Key words: home icon, folk traditions, decorative feature, floral design, stylized design, semantics.

Постановка проблеми полягає у тому, що наразі відбувається відродження українського іконопису, однак без знань про традиції наших пращурів, про семантичну символіку, яка застосовувалася народними майстрами у декоруванні не лише побутових, а й сакральних речей свого житла, неможливо продукувати духовну спадщину нашого народу.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Стаття виконана відповідно до плану підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації та планів науково-дослідницької роботи Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уперше тему декорування хатніх ікон у своїй дисертації «Народний іконопис України XIX століття» (1985 р.) почала вивчати мистецтвознавець Любов Попова. Вона пояснила уподобання народних майстрів зображати рослинні орнаменти на народних іконах тим, що символіка флори вкорінена у традиційній свідомості українського народу. Прагнення прикрашати різні предмети побуту, одягу чи сакральні речі саме квітами сприймається як відгомін язичницьких вірувань [7, с. 41].

Вичерпну інформацію щодо художніх прийомів, технологій, колористичних і орнаментальних уподобань майстрів і замовників у різних регіонах України знаходимо в дисертації Марини Юр «Розписи українських весільних скринь середини XIX – початку XX століття (типологія, іконографія, художні особливості)» (1998 р.) [13]. Завдяки порівнянню декоративних елементів розпису весільних скринь і народного іконопису можна визначити їх спорідненість насамперед у площині художнього трактування елементів декору [13, с. 139].

Важливою для порівняльного аналізу народної орнаментики і її стилістики на прикладі народних ікон є праця Михайла Селівачова «Лексикон української орнаментики» (2009 р.) [8]. За допомогою словника елементів і мотивів орнаментики, який міститься в книзі, можна зробити порівняльну характеристику декорування хатніх ікон різних регіонів України.

Цінним підґрунтям для подальшого дослідження семантики орнаментальних мотивів у декоруванні хатніх ікон є книга Оксани Шпак «Українська народна гравюра XVII – XIX століть» (2006 р.) [12], у якій дослідниця описує принципи декоративності української народної гравюри. Відомо, що народний дереворіз значною мірою впливав на формування ікони на склі та її орнаменту.

Вагомий внесок у вивчення хатньої ікони, зокрема народної ікони на склі, зробила мистецтвознавець Оксана Тріска [4]. Дослідниця, користуючись працями іноземних вчених, які вивчали малярство на склі, дійшла висновку, що в українській іконі на склі помітно багато художніх прийомів, характерних для різних регіонів Центральної та Південної Європи, що переконливо свідчить про запозичення певних технологічних, стилістичних і семантичних особливостей.

Надійшла до редакції 16.07.2012

Мета статті – проаналізувати орнаментику, яка застосовувалася для декорування тла хатніх ікон у різних регіонах України.

Виклад основного матеріалу. У XVII столітті в Україні набуває розквіту тенденція прикрашати твори релігійного малярства рослинним орнаментом і квітковими візерунками, зокрема оздоблювати фітоморфними мотивами тло ікони. В українському декоративно-прикладному мистецтві великої популярності набули саме рослинні мотиви.

Орнаментування – провідний принцип народного розпису, який стає головним і в побудові ікони. Композиція, форма, навіть лики святих будуються за принципом орнаменту [7, с. 139]. Але це не спрощує образність ікони, а, навпаки, піднімає її до рівня «фольклорного реалізму», який органічно поєднує межі земного реального життя і народних традицій. Це і є головна розбіжність між іконою народною і ортодоксальною, для якої умовність, виключеність із реальної дійсності – основна умова існування [7, с. 139].

Малярі здебільшого прикрашали ікону стилізованими симетричними квіточками, суцвіттями й «яблучками», розташованими у горішній її частині. Як правило, в квіткових елементах застосовували мінімальні художні засоби вираження, зокрема підкреслено лінійні контури пелюсток, виділення серединки [13, с. 114]. Пелюстки та листочки писали живими, невимушеними, сміливими мазками, так званими «оживками» (іл. 1). Серед мотивів декору українських ікон використовувалися такі стилізовані квіти, як гвоздика, тюльпан, троянда, лотос, гранат, крин-лілія, акант та виноградна лоза [14, с. 836].

Доволі популярним був мотив тюльпана, який з'явився в декорі ікон як наслідок східних впливів [14, с. 836]. Як зазначає мистецтвознавець Дарія Янковська, зображення квітки тюльпана з'являється на українських іконах вже наприкінці XVI століття, відтак ці зображення постійно переробляються відповідно до естетичних уподобань майстра. Мотив тюльпана був поширений у декорі хатньої ікони на *Гуцульщині*, але, доповнений пелюстками, він був схожий на лілію (іл. 2), яка зустрічається у декорі ікон Західної України не лише на *Гуцульщині*, а й на *Поділлі* (іл. 3).

Рослинні мотиви протягом століть трансформувалися у різні фантазійні сплетіння, доповнені завитками, листями, стеблами. У XVII – XVIII століттях декор церковних ікон ускладнюється під впливом барокових тенденцій. Народні ремісники, для яких церковна ікона була взірцем, натомість спрощують форми багатьох орнаментів, намагаючись виявити суть певної квітки. Малярі навмисно не вимальовують деталей, оскільки ті відвертають увагу від лику святого і не дають можливості зосередитися на молитві.

Декоративність хатніх ікон Західної України (*Гуцульщини*, *Буковини*, *Тернопільщини*) досягається поєднанням білого і чорного кольорів, пластичним обведенням чорною фарбою білих локальних площин, а також штриховкою одягу святих білою фарбою (іл. 4). Декоративні мотиви зазвичай рослинного походження. Святковість ікони іноді досягалася шляхом нанесення сусального золота або фольги (іл. 5). *Гуцульська*

ікона зазвичай має масивне обрамлення, розписане стилізованим рослинним орнаментом [6, с. 81].

Іконописне тло хатніх ікон *Гуцульщини* і *Покуття* утворюють такі орнаментальні елементи:

- *квіткові галузки* (*галузки* – фітоморфні зображення з листками або без них [10, с. 285]);
- *тюльпани*, поєднані із «сілезькою трояндою» (кульковидної форми) [5, с. 28] (*тюльпан* – це квітка, в якій, за переказами, було замкнене людське щастя, і жодна людина не могла добратися до нього [2, с. 123], може символізувати також рай, у який людина не могла потрапити, аж поки не прийшов Христос і не відчинив ворота раю);
- *лілії*;
- *дзвіночки* (*дзвони* – схематичні зображення тюльпаноподібних та інших квіток, з розширеними донизу [8, с. 288] або догори формами, символізують пробудження, духовне народження);
- *розжі*.

У 60-х роках XX століття на *Прикарпатті* з'являються хатні ікони, декор яких відзначається детальним опрацюванням квітів. Декоративність таким іконам надають великі квіти, розміщені у формі вінка навколо сюжету ікони (іл. 6, 7). Рослини вже написані не умовно, а кожна квіточка деталізована. Квіти і листочки, намальовані внизу композиції, більші за розмірами, ніж квіти, намальовані у горішній частині композиції. Такий художній прийом дає змогу зосередити увагу на постатях і ликах святих.

В оздоблені ікони переважають такі квіти:

- *троянди* (у ранньому християнстві *троянду* вважали символом раю і мучеництва. Згодом *троянда* була проголошена символом чистоти і святості і стала атрибутом Діви Марії; *червона троянда* у християнській іконографії символізувала Кров Христа і була емблемою деяких святих і мучеників [14, с. 841]);
- *мальви* (*мальва* в основі має 10-пелюсткову розетку, 5 великих пелюсток і 5 менших [1, с. 73], символізує любов до батьківщини, духовну і матеріальну красу, чистоту, любов [11, с. 37]);
- *незабудки* (*незабудка* – це квітка, яка символізує вічне нагадування про Бога [2, с. 240]);
- *волошки* (*волошки* мають колір небесної тверді, колір пастирського одягу, символізують пастирів серед народу – колосів, служителів Неба, посланих на землю проповідувати людям віру, а Богові – демонструвати свою вірність. Коли настануть жнива, все колосся впаде під рукою женця, а волошки, які до цього часу були непомітними, повернуть до себе загальну увагу [2, с. 196–197]).

Для багатьох ікон *Західного Поділля* характерним є використання орнаментальних елементів, подібних до декору ікон *Гуцульщини*.

Для *галицьких* ікон характерними були «*ружі*» («*ружі*» – це круглі, різноманітні за розмірами плями, облямовані лінійним пелюсткоподібним серпантинном [13, с. 119]).

Декоративність *подільським* іконам надають:

- пишні квіти, розкидані *пучками*, *букетами* чи у вигляді *вінків* (*вінки* – візерунки з різноманітних

- елементів, які компонуються за колом або увінчують композицію вгорі [8, с. 283] (*іл. 8, 3*), символізують перемогу над смертю і сатаною, а також святість замучених за віру);
- *пальма і вінок* (*пальма і вінок* у поєднанні означають перемогу Христа над дочасним світом [5, с. 57]);
 - рослини, схожі на *пальмові гілки* або *дзвіночки* (*іл. 3*);
 - *галузки – китиці* (*Західне Поділля*) (*китиці* – мотиви, в яких квітки компонуються суцвіттями чи букетами [8, с. 285]);
 - *квіти нечіткої трикутної форми* (дещо нагадують *дзвіночок*) на гілочці з пучком листочків-лілій, які довільно розкидані на площині ікони [4, с. 30];
 - елемент орнаменту *«яблуко»* (*«яблучка»*) – квітки округлих обрисів, інколи з явно позначеними пелюстками [8, с. 332] (*іл. 9*), вони складаються з округлої плями, яку зверху декорують краплеподібними або сегментоподібними мазками, що імітують пелюстки, серединку малюють із різних за величиною цяток (велика цятка – посередині, дрібні – навколо) або цяток і штрихів [13, с. 112], символізують сонце [11, с. 37]).

Орнаментальний елемент *«яблуко»* на *подільських іконах* має стебло з листками (листя зазвичай мають перистороздільну, перцеподібну, геометризовану, ромбоподібну, округлу форми [13, с. 118]).

На іконах *Уманщини* трапляються зображення *трипелюсткової квітки*, пелюстки якої обведені білим контуром, а середина заповнена червоним або темно-синім кольорами. Така квітка має довге стебло, великі листки світло-зеленого кольору.

Квіткові мотиви на іконах ніби перенесені з настінних розписів (*іл. 10*). Рослинний орнамент, крім того, що мальовничо поживляє і заповнює простір ікони, має і знакове навантаження. За уявленнями подолян, рай – це квітучий сад.

Декоративну роль на *буковинських іконах* виконує колір. Контрастні зіставлення яскравих, чистих кольорів надають іконі декоративних якостей. Темні або світлі силуети, контрастуючи з фоном, створюють враження апікативності (*іл. 11, 12, 4*). Орнамент споріднений з орнаментами народних ікон на дереві XIX століття із центральних та східних областей України, з мальованими орнаментами на скринях, зразками кераміки тощо. Народні іконописці розміщували стилізовані рослинні форми на шатах святих і на тлі ікони. Малювали в основному такі квіти: *дзвоники, лілеї, шафран, абстраговані квітки*, серед яких найчастіше зустрічається *«цибулька»* (*«цибулька»* – квітка у розрізі [13, с. 119]).

На тлі багатьох ікон намальовані *зірочки* (переважно з восьми променів), подекуди вони нагадують *хрести*. Є ікони, де декором слугує аркоподібне тло.

Для ікон *Київського Полісся* характерні такі орнаментальні елементи:

- симетричні квіткові утворення у вигляді окремих квітів, *суцвіт* та *«яблучок»* обабіч німбів у горішній частині ікони (замість архангелів, пророків, апостолів, святих) (*іл. 13, 1*).

Орнаментальні елементи мають квіткоподібний центр, який утворюється вигнутими листями й тичин-

ками, квіти написані цілком умовно, рама зазвичай орнаментована рослинним орнаментом.

На багатьох іконах *південно-східного Полісся* орнамент відсутній. На деяких іконах одним із поширених орнаментальних елементів є велика квітка. Квітковий орнамент обрамляє постаті або лики та одяг святих [3, с. 18].

На відміну від орнаменту ікон *Київського Полісся*, семантика декору ікон *Чернігівщини* дещо ускладнена. Семантичні елементи зазвичай розміщуються у горішній і частково у середній частинах ікони. Квіти ікон *Чернігівського Полісся* обрамлені листям і є зразком негеометричного ізоморфного трактування рослинних зображень, подекуди їх намальовано досить натуралістично [3, с. 18]. Всі складові рослинного орнаменту акцентовано: листя сплітаються в єдиний *вінок*, у центрі якого рожева куля з білою серцевинкою. Також листя позначаються білим контуром, згорнутим волютою таким чином, що вони перетворюються на пелюстки квітки [3, с. 19].

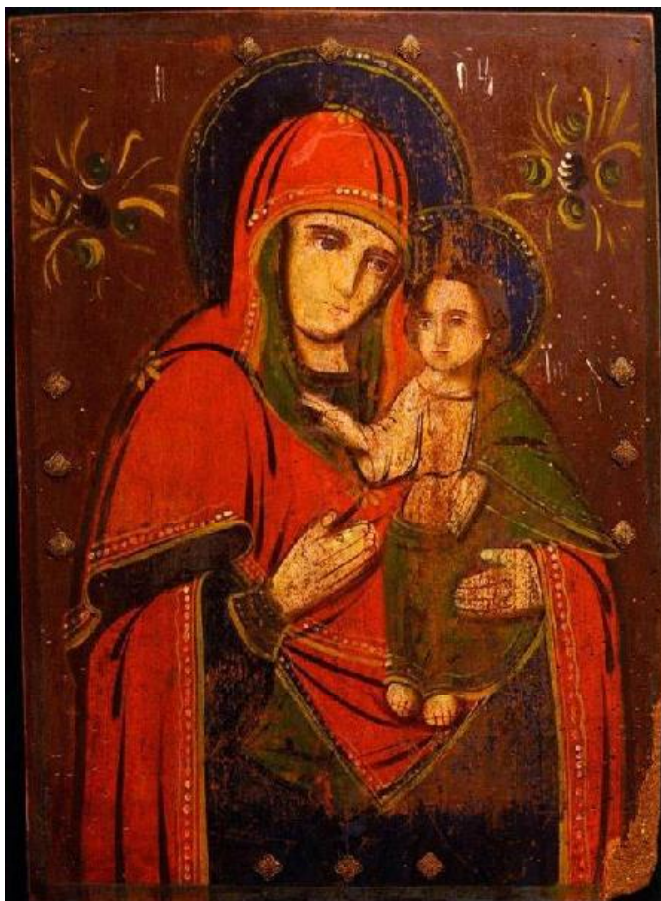
Характерною ознакою ікон *Чернігівського Полісся* є щільно декороване тло, на якому крім умовних рослинних елементів, намальовані рельєфні золотисті *завитки* (*закрутки*) – спіралевидні елементи, що можуть застосовуватися поодиночі або дзеркально симетричними парами [8, с. 290] (*іл. 14*). Рельєфний стилізований рослинний орнамент, ймовірно запозичений з тогочасних бродатних тканин, з'являється в оздобленні ікон орієнтовно від середини – другої половини XVI століття [9, с. 487].

Трапляються ікони, де тло розділене на сегменти ромбоподібної форми, які також декоровані рельєфними золотистими *штрихами* або *завитками* (*іл. 15*).

Орнаментальний декор ікон *Чернігівського Полісся* становить такі елементи:

- великі *багатопелюсткові квіти*, схожі на *айстри* (*айстри* – 8-пелюсткові розетки, від кожної пелюстки яких відходить під кутом у одному напрямі по колу додаткова пелюстка, утворюючи ніби подвійний гаммадіон [8, с. 277]);
- *ромашки* (*ромашки* – фітоморфні мотиви, наближені до натури [8, с. 316]);
- *мальви*;
- *півонії* (*півонія* – схематичні зображення лотосоподібних квіток у поздовжньому й поперечному розтині [8, с. 311], символізує зрілість [11, с. 37]);
- *«яблучка»*.

«Яблучка» намальовані із застосуванням на них округлих, спіральних мазків. Навколо *«яблучок»* намальовані листочки з округлим або гострокінцевим завершенням. Листочки розташовані у порядку збільшення їх розміру (за центральною вертикальною віссю – найбільші листочки, за центральною горизонтальною – найменші). З чотирьох боків *«яблучка»* намальовано переважно по три листочки. В деяких іконах *«яблучка»* розміщені ромбоподібно (чотири квітки по кутах ромба, п'ята – в середині) по обидва боки від зображення святого (*іл. 16 – 18*). Схоже, ромбоподібний орнамент було запозичено із семантики тканин та ви-

Гл. 1. Ікона, «Богородиця Одигітрія».
Дерево, олія. Розмір 27 x 39 см. ХІХ ст.
Київське Полісся. Приватна колекція
«Українського професійного банку»

Гл. 3. Ікона (фрагмент), «Богородиця Почайівська».
Полотно, олія. Розмір 55,5 x 176 см.
ХІХ ст. Східне Поділля.
Приватна колекція Ольги Богомолець

Гл. 2. Ікона, «Богородиця Годувальниця».
Скло, олія. Кін. ХІХ ст. Гуцульщина.
Приватна колекція

Іл. 4. Ікона, «Святі Катерина, Миколай, Параскева». Скло, олія. Розмір 32 x 42,5 см. Поч. XX ст. Буковина. Приватна колекція о. Зенона Хоркавого

Іл. 5. Ікона, «Богородиця з дитям». Скло, олія, позлітка. Розмір 29 x 19 см. XX ст. 60-ті рр. Західна Україна (Тернопільщина). Приватна колекція

Іл. 6. Ікона, «Богородиця Палаюче Серце». Скло, олія. Розмір 50 x 40 см. XX ст. 60-ті рр. Західна Україна (Івано-Франківщина). Приватна колекція

Іл. 7. Ікона, «Святий Миколай». Скло, олія. Розмір 39,5 x 51,5 см. XX ст. 60-ті рр. Івано-Франківщина. Приватна колекція

Іл. 8. Ікона тридільна: «Розп'яття з пристоячими Богородицею та Іоаном Богословом» (II); «Святий Стефан» (I); «Свята Варвара» (III). Полотно, олія. Розмір 63,5 x 144,6 см. I пол. XIX ст. Східне Поділля. Український центр народної культури «Музей Івана Гончара» (інв. КН-4769)

шитих рушників, які декоруються ланцюжками ромбів різного розміру.

Ікони *Сіверщини* вирізняються тим, що на тлі ікони зазвичай розташовують різні за розмірами *крапочки*. Такий художній прийом створює враження, ніби на ікону одягнули ризу, яка нагадує ніжне мереживо. Рамкою такої ікони слугують квіти, намальовані у стилі модерн із використанням хвилястої лінії.

Іконопис *Подніпров'я* (*Черкащини*, зокрема *Чигиринщини*), частково *Київського Полісся* бідніше орнаментований. Весь декор обмежується двома великими квітками, розміщеними у верхній частині ікони (іл. 1) або розкиданими по всій площині невеликими квіточками у вигляді стилізованих хрестів жовтого та білого кольорів.

Для ікон *Черкащини* характерними є умовні квіткові орнаменти, такі як: *букети, півонії, стебла виноградної лози* (виноград – ізоморфні та стилізовані зображення, де акцентується компактне групування

округлих, гранчастих або навіть лінійних елементів, що нагадують рясні виноградні грона [8, с. 282], *виноградна лоза* – символ Євхаристії, символ Христа, Його крові, пролитої за відкуплення людства від гріхів [5, с. 57]).

В односюжетній іконі головна частина орнаментованої композиції заповнює верхні і бокові частини ікони. В іконах із кількома сюжетами елементи декору розміщуються по всій площині композиції, розділяючи різні сюжети.

Орнамент у *слобожанських іконах* майже відсутній. На деяких іконах, зокрема «Богородиця з немовлям», тло ікони декороване невеликими *зірочками* (*зірочки* здебільшого восьмикутні, рідше шестикутні і, як виняток, – з чотирма, п'ятьма або іншою кількістю рамен [8, с. 291]), розміщеними по всій площині тла ікони або лише навколо німбів Богородиці та Ісуса. Трапляються ікони, де, крім *зірочок*, навколо постатей святих, утворюючи аркоподібну рамку, намальовані

Лл. 9. Ікона п'ятидільна:
«Святий Миколай» (I);
«Благовіщення» (II);
«Коронування Богородиці» (III);
«Моління Христа про чашу»
(IV); «Свята Варвара» (V).
Полотно, олія.
Розмір 62,3 x 180 см.
Кін. XIX – поч. XX ст. Поділля.
Український центр народної
культури «Музей Івана Гончара»
(інв. КН-4520)

умовні *листя* видовженої тонкої форми, які нагадують *барокові рокаїлі*.

Найрізноманітніші за формою квіти на іконах *Центральної та Східної України*. Орнаментальний декор характеризується живописністю і пластичністю, зумовленими використанням техніки корпусного мазка. Іконам *Західної України* притаманне геометричне трактування квітів, основу і деталі яких становить коло (подекуди овал), облямоване цятками, лінійним завитком [13, с. 110], що досягається завдяки графічним прийомам. Це можна пояснити впливом декоративного різьблення, яке на західних теренах з'явилося набагато раніше за розпис.

В орнаменталії хатніх ікон помітна певна спорідненість в декоруванні, використання мотивів ткацтва, вишивки, кераміки, різьблення, розпису весільних скринь, настінних розписів тощо. Це свідчить про взаємовпливи різних видів народного мистецтва. Наприклад, орнаменти на хатніх іконах

Поділля перегукуються з настінним розписом, з кінця XIX століття – з килимарством, орнаменти *Слобожанщини (Полтавщини)* – з вишивкою і килимарством, орнаменти *Буковини* – з різьбленням. Крапковий орнамент на іконах *Київського Полісся*, ймовірно, був запозичений із розпису гончарного посуду. Тобто у кожному регіоні існували певні уподобання щодо декорування й оздоблення житла.

Порівнюючи орнаменти на рушниках та іконах, зазначимо, що у цих видах народного мистецтва переважав рослинний декор. Єдине, чим вони відрізнялися, – це стилістика, зумовлена технологічними особливостями вишивки та ікони. Рослинний декор рушників складався з різних геометричних фігур, тоді як декор ікон був цільним, завдяки технологічним можливостям пензля. Натомість специфіка розписів весільних скринь і хатніх ікон виявляє спільні риси не лише у площинності художнього трактування елементів декору, а й у іконографії, стилістиці, колористичному

Л. 10. Ікона тридільна:
«Святий Миколай» (I); «Тайна
вечеря» (II);
«Свята Параскева» (III).
Полотно, олія. Розмір 59 x 168
см. ХІХ ст. Східне Поділля.
Приватна колекція

Л. 11. Ікона, «Святий Миколай, Розп'яття, Архангел Михайл».
Фанера, олія. Розмір 41,5 x 63 см. Кін. ХІХ ст. Західна Україна (Буковина).
Приватна колекція о. Зенона Хоркавого

Гл. 12. Ікона, «Богородиця з дитям, Розп'яття, Святий Миколай». Фанера, олія. Розмір 44 x 70 см. Кін. XIX ст. Західна Україна (Буковина). Приватна колекція о. Зенона Хоркавого

Гл. 13. Ікона, «Богородиця з дитям». Дерево, олія. Розмір 29 x 39 см. XIX ст. Київське Полісся. Приватна колекція «Українського професійного банку»

Гл. 14. Ікона, «Святий Миколай». Дерево, олія. Розмір 51 x 39,5 см. XIX ст. Чернігівське Полісся. Приватна колекція

Іл. 15. Ікона, «Богородиця Охтирська».
Дерево, олія. Розмір 52,5 x 44 см.
XIX ст. Чернігівське Полісся. Приватна колекція

Іл. 16. Ікона, «Богородиця Одигітрія».
Дерево, олія. Розмір 31 x 39,5 см.
XIX ст. Чернігівське Полісся. Приватна колекція
«Українського професійного банку»

Іл. 17. Ікона, «Христос Вседержитель».
Дерево, олія. Розмір 30 x 39,5 см.
XIX ст. Чернігівське Полісся. Приватна колекція
«Українського професійного банку»

Іл. 18. Ікона, «Богородиця Одигітрія».
Дерево, олія. Розмір 31 x 39 см.
XIX ст. Чернігівське Полісся. Приватна колекція
«Українського професійного банку»

вирішенні, технологічних прийомах, зумовлених, значною мірою, регіональними особливостями [13, с. 149].

Висновок. Отже, досліджуючи українську хатню ікону в аспекті особливостей її декорування, можна зробити такі висновки:

- а) для декорування тла ікони використовуються рослинні мотиви;
- б) елементи орнаменту мають спрощене умовне трактування;
- в) елементи декору розташовуються переважно у горішній частині ікони;
- г) найпоширенішими є такі рослинні орнаменти: стилізовані симетричні квіти, суцвіття й «яблучка»;
- д) на технологічні та стилістичні прийоми в зображенні елементів декору зумовлені регіональними особливостями;
- е) орнаментика тла хатніх ікон та інших видів декоративно-прикладного мистецтва (настінний розпис, різьблення, вишивка, килимарство тощо) мають певну спорідненість;
- є) за допомогою кольору і графічних прийомів (у західних регіонах України) посилюється декоративність.

Подальший напрямок дослідження. Феномен хатньої ікони охоплює сутнісні духовно-культурні надбання, відкриває великий ресурс для образно-ідейних, художньо-стилістичних, національно-фольклорних та релігійно-символічних аспектів наслідування у галузі сучасного іконопису. Стаття розкриває перспективи для подальшого наукового дослідження іконографічних традицій хатнього іконопису.

Література:

1. Гурська А. Мова та граматика українського орнаменту / Алевтина Гурська. – К.: Вид. Дім альтернативи, 2003. – 136 с.
2. Золотницький Н. Цветы в легендах и преданиях / Николай Золотницький. – К.: Довіра, 1994. – 255 с.
3. Личкова В. «Крин благоуханний»: сигнатура Богородиці у декоративних елементах української народної ікони / Володимир Личкова, Олена Пономаревська // Образотворче мистецтво. – 2009. – № 3 (71). – С. 16–19.
4. Народна ікона на склі: альбом / наук. ред.: М.Станкевич; [упорядник: О.Романів-Тріска]. – К.: Ін-т колекціонерства українських мистецьких пам'яток при НТШ, 2008. – 372 с.
5. Овсійчук В.А. Оповідь про ікону / В.Овсійчук, Д.Кривач. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2000. – 397 с.
6. Откович В.П. Народна течія в українському живописі XVII – XVIII ст. / Василь Откович. – К.: Наукова думка, 1990. – 96 с.
7. Попова Л.М. Народная иконопись Украины XIX века: дис... кандидата искусствоведческих наук: 07.00. 12 «История искусства» / Любовь Михайловна Попова. – Ленинград, 1985. – 194 с.
8. Селівачов М.Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія). – 2-ге вид. / Передмова: акад. М.В. Поповича; Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського Національної академії наук України, Київський державний ін-т декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука, Київський національний ун-т культури і мистецтв, Наукове товариство ім. М. Трохименка / Михайло . – К.: Ред. вісника Ант, 2009. – 408 с., іл.
9. Словник українського сакрального мистецтва / редкол.: [М.Є. Станкевич], С.Боньковська, Р.Василик, Л.Герус; Ін-т народознавства Національної академії наук України / Михайло Станкевич. – Львів: Друк ПТВФ Афіша, 2006. – 288 с.
10. Станкевич М.Є. Автентичність мистецтва. Питання теорії пластичних мистецтв. *Вибрані праці* / Михайло Станкевич. – Львів: Спілка критиків та істориків мистецтва, ПТВФ Афіша, 2004. – 192 с.
11. Танадайчук С. Рослини-символи в українському фольклорі / Сергій Танадайчук // Українська культура. – 2002. – № 11- 12'02. – С. 36–37.
12. Шпак О. Українська народна гравюра XVII – XIX століть / Оксана Шпак. – Львів: ВФ Афіша, 2006. – 224 с.
13. Юр М.В. Розписи українських весільних скринь середини XIX – початку XX століття (типологія, іконографія, художні особливості): дис... кандидата мистецтвознавчих наук: спец. 17.00.06 / Марина Володимирівна Юр. – К., 1998. – 267 с.
14. Янковська Д. Еволюція рослинних форм в орнаментіці творів українського іконопису XVII ст. / Дарія Янковська // Народознавчі зошити. – 2003. – №5 – 6. – С. 835 – 841.